

DOI <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2026-1-14>
УДК 001.891:613/614-057.87

Лагоржевський І. А.

аспірант кафедри теорії і методики фізичного виховання
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: sofkdf23.lahorzhevskiy@kpnpu.edu.ua
ORCID: 0009-0001-8594-0645

Алексєєв О. О.

доктор педагогічних наук, професор,
доцент кафедри спорту і спортивних ігор
Кам'янець-Подільський національний університету імені Івана Огієнка
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: aliekxieiev@kpnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-6950-4413

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ: ОГЛЯД СВІТОВИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз світових і національних наукових підходів до формування культури здоров'я школярів у загальноосвітній школі. Актуальність проблеми зумовлена зростанням психоемоційних навантажень на дітей і підлітків, зниженням рівня їхньої рухової активності, поширенням шкідливих звичок, а також загальними соціальними ризиками, що впливають на фізичне, психічне та соціальне благополуччя учнівської молоді. У сучасній освітній політиці збереження і зміцнення здоров'я дітей визначається одним із пріоритетних напрямів державної стратегії та міжнародних ініціатив, що передбачає оновлення змісту навчання, упровадження здоров'язбережувальних технологій і створення безпечного освітнього середовища.

У статті розкрито сутність понять «здоров'я» та «культура здоров'я», яку трактовано як інтегральну характеристику особистості, що охоплює знання про здоров'я, систему ціннісних орієнтацій, мотиваційні установки та практичні вміння, спрямовані на збереження й зміцнення фізичного, психічного, соціального й духовного благополуччя. Наголошено, що формування культури здоров'я є цілеспрямованим педагогічним процесом, спрямованим на становлення відповідальної позиції школяра щодо власного здоров'я, розвиток здоров'язбережувальної компетентності та набуття особистого досвіду здорової поведінки.

Визначено основні завдання цього процесу: формування системи знань про здоровий спосіб життя і безпечну поведінку, розвиток мотивації до фізичної активності та самовдосконалення, набуття здоров'язбережувального досвіду з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, а також застосування набутих знань і навичок у повсякденному житті. Особливу увагу приділено ролі фізичної культури як важливого чинника зміцнення здоров'я, підвищення фізичної працездатності й формування позитивної мотивації до активного способу життя.

У межах дослідження охарактеризовано провідні методологічні підходи до формування культури здоров'я школярів, зокрема системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, антрополого-гуманістичний, історіографічний та історико-педагогічний. Підкреслено значення холістичного підходу, що передбачає інтеграцію здоров'язбережувальної діяльності в усі сфери функціонування школи та партнерську взаємодію з родиною і громадою. Також акцентовано на важливості розвитку здоров'язбережувальної грамотності як чинника усвідомленого прийняття рішень у сфері здоров'я.

Узагальнення результатів аналізу засвідчило, що ефективність формування культури здоров'я школярів забезпечується системною інтеграцією педагогічних підходів, створенням сприятливого освітнього середовища, підготовкою вчителя до реалізації здоров'язбережувальних технологій та впровадженням інноваційних форм і методів навчання.

Ключові слова: наукові підходи, культура здоров'я, школярі, загальноосвітні школи, Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю.

Вступ. Проблема формування культури здоров'я школярів набуває особливої актуальності в умовах зростання психоемоційних навантажень, зниження рухової активності та поширення шкідливих звичок серед дітей та підлітків. Національні педагогічні дослідження в Україні підтверджують важливість створення здоров'язбережувального освітнього середовища, що поєднує організаційні, психолого-педагогічні та соціальні умови. Вітчизняні науковці наголошують на необхідності інтеграції змісту здоров'я до різних навчальних дисциплін, підготовки педагогів до впровадження здоров'язбережувальних технологій та розвитку партнерської взаємодії між школою і родиною. Особливе значення надається фізичній культурі як важливому засобу формування позитивної мотивації до збереження здоров'я та розвитку рухової активності.

У сучасній освіті збереження і зміцнення здоров'я учнів визначається як один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики та міжнародних стратегій. Задля досягнення окресленої мети потрібно виконати такі завдання:

- сформуванню в учнів необхідні знання про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, вплив навколишнього середовища на організм людини;
- розвинути у школярів постійну мотивацію до дбайливої опіки про власне здоров'я і занять фізичною активністю, удосконалення фізичного, соціального, психічного й духовного аспектів здоров'я;
- набути власний здоров'язбережувальний досвід з урахуванням стану здоров'я учнів;
- використовувати у повсякденному житті досвід, що стосується здоров'язбережувальної діяльності [10, с. 12].

Формування культури здоров'я розглядається як педагогічний процес, спрямований на становлення відповідальної позиції школяра щодо власного здоров'я, засвоєння ціннісних орієнтацій та розвиток практичних умінь здорового способу життя.

Мета статті є аналіз світових та вітчизняних наукових підходів до формування культури здоров'я школярів у загальноосвітній школі.

Виклад основного матеріалу. Формування культури здоров'я школярів є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти, що зумовлено зростанням психоемоційного навантаження на дітей, зниженням рівня їхньої рухової активності, поширенням шкідливих звичок та зростанням соціальних ризиків. У міжнародному освітньому просторі проблема здоров'я учнів розглядається як комплексний соціально-педагогічний феномен, що потребує системного вирішення на рівні освітньої політики, змісту навчання та організації шкільного середовища [16].

Здоров'я – це гармонійне поєднання фізичного, емоційного, ментального, соціального і душевного компонентів, що становлять цілісність школяра. Поняття «культура здоров'я» у наукових дослідженнях трактується як інтегральна характеристика особистості, що включає сукупність знань про здоров'я, ціннісних орієнтацій, мотивів і практичних умінь, спрямованих на збереження та зміцнення фізичного, психічного й соціального благополуччя [9].

Фізична культура як складова частина системи виховання відіграє важливу роль у формуванні й зміцненні здоров'я учнів, підвищенні фізичної працездатності. Результати щорічних звітів МОЗ України показують, що з кожним роком захворюваність серед школярів поступово збільшується, зростає рівень інвалідності дітей у країні. Тому для запобігання цьому в сучасній системі освіти в Україні започатковано новий педагогічний напрям із формування культури здоров'я та активізації рухової активності учні в режимі навчального дня, позакласній та позашкільній роботі [1, с. 131].

На національному рівні дослідження українських учених та практичні напрацювання підкреслюють необхідність створення здоров'язбережувального освітнього середовища та підготовки вчителя як ключового чинника реалізації здоров'язбережувальної освіти. Зокрема, вагомий внесок має підготовка майбутніх педагогів із готовністю формувати культуру здоров'я учнів відповідно до вимог Нової української школи, що забезпечить цілісний розвиток здатності школярів відповідати за власне здоров'я [1]. В умовах економічної, демографічної, екологічної та інших криз в Україні на багатьох наукових майданчиках, у наукових школах багаторазово підтверджувався необхідність викладання предмету «Фізична культура», а також суміжної дисципліни «Основи здоров'я» для підвищення рівня культури здоров'я, результатом якого повинні бути сформованість здорового способу життя у індивіда, вихованість, яка забезпечує певний рівень знань, умінь і навичок формування, відтворення та зміцнення здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно власного здоров'я [4, с. 39].

Важливим напрямом міжнародних досліджень є концепція health literacy (здоров'язбережувальної грамотності), яка підкреслює необхідність розвитку у школярів здатності отримувати, аналізувати та критично оцінювати інформацію про здоров'я. Такі навички позитивно впливають на формування культури здорових поведінкових практик у підлітків та підвищення рівня усвідомленості у виборі здорового способу життя. Підвищення рівня здоров'язбережувальної грамотності корелює зі зниженням ризикової поведінки та формуванням відповідального ставлення до власного здоров'я [15].

Так, зарубіжні й вітчизняні вчені розглядають ефективність різних підходів до вирішення поставлених завдань стосовно формування культури здоров'я у Європейській мережі шкіл сприяння здоров'ю, на котрих базуються концептуальні засади діяльності ЄМШСЗ. Методологічним підґрунтям дослідження проблеми є системний підхід, що передбачає розгляд формування культури здоров'я школярів як цілісного педагогічного процесу, у якому взаємодіють усі суб'єкти освітнього середовища (учні, учителі, адміністрація школи, батьки). У цьому контексті школа постає відкритою системою, де результати виховання здорової особистості залежать від узгодженості навчальних програм, педагогічних технологій та соціально-психологічного клімату.

Одним із важливих підходів, покладених в основу діяльності ЄМШСЗ стосовно формування культури здоров'я, є особистісно орієнтований, який висуває у центр виховної системи особистість, зосереджуючи увагу на необхідності створення комфортних, безконфліктних і безпечних умов для розвитку, реалізації її природних потенціалів [8, с. 66]. При цьому увага акцентується на формуванні в учня позитивного ставлення до власного здоров'я як базової життєвої цінності. У такому разі культура здоров'я формуватиметься через розвиток самосвідомості,

відповідальності, здатності до саморегуляції та усвідомленого вибору способу життя, а здоров'я розглядатиметься не лише як біологічна категорія, а й як соціально значуща цінність, інтегрована у систему життєвих пріоритетів особистості. Метою застосування особистісно орієнтованого підходу є розвиток особистості учня як суб'єкта здоров'яспрямованої діяльності і соціальних стосунків, що забезпечує право на свободу вибору ціннісної позиції, на ціннісне ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших за подолання дисгармонії у поведінці, спілкуванні, діяльності [6].

Діяльнісний підхід передбачає активне залучення школярів до практичної діяльності, спрямованої на формування здорових звичок, навичок самоконтролю та організації режиму дня. Його логічним продовженням є компетентнісний підхід, що орієнтує освітній процес на формування здоров'язбережувальної компетентності – здатності застосовувати знання про здоров'я у повсякденному житті, оцінювати ризики, приймати відповідальні рішення та здійснювати безпечну поведінку, що залежить від здоров'яспрямованої діяльності учнів. Він відіграє провідну роль у діяльності Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю, його використання передбачає спрямування зусиль педагогів у навчально-виховній роботі на формування здоров'язбережувальної компетентності [5, с. 65–66].

Діяльність ЄМШСЗ ґрунтується також на застосуванні холистичного підходу «whole school approach to health», який передбачає цілісний підхід до превентивної освіти в рамках навчальних програм, прийняття власного погляду учнів на здоров'я, створення стратегії школи сприяння здоров'ю стосовно фізичного і соціального середовища життєдіяльності учнів у школі, формування здоров'язбережувальних компетенцій, а також розвиток ефективних відносин із сім'єю і громадськістю [11; 12, с. 10]. Попри те що більшість інтервенцій, включених до цього огляду, спрямовано переважно на формальний навчальний компонент, значно менша їхня частина охоплює усі три важливі елементи [15].

Системний аналіз наукових джерел дає підстави розглядати проблему формування культури здоров'я школярів і з різних теоретичних позицій, що забезпечує її комплексне й багатовимірне осмислення. Серед світових методологічних підходів до дослідження окресленої проблеми також виокремлюємо історіографічний, історико-педагогічний, антрополого-гуманістичний, культурологічний, аксіологічний підходи [7, с. 92–103].

Історіографічний підхід дає змогу з'ясувати ступінь наукової розробленості проблеми формування культури здоров'я школярів, простежити еволюцію поглядів учених і визначити основні напрями досліджень у цій сфері. Він спрямований на ідентифікацію джерел, які формували наукову думку, оцінювання рівня опрацювання проблеми в різні періоди та виявлення прогалин у науковому знанні. Застосування цього підходу дає змогу розкрити еволюцію поглядів на культуру здоров'я, починаючи від ранніх педагогічних концепцій ХХ ст. до сучасних концептуальних моделей, що активно розвивалися в останні десятиліття в умовах глобальних викликів охорони здоров'я. Еволюція теоретичних уявлень про здоров'я пройшла шлях від біомедичної моделі (акцент на відсутності хвороб) до біопсихосоціальної й холистичної концепцій, що інтегрують соціальні, психологічні та культурні чинники. У другій половині ХХ ст. розпочався процес інституалізації шкільної здоров'язбережувальної освіти, що було пов'язано з діяльністю міжнародних організацій у сфері охорони здоров'я та освіти [2; 16].

Історико-педагогічний підхід уможлиблює встановлення послідовності, етапності та специфіки розвитку проблеми формування культури здоров'я учнів у певний досліджуваний період з урахуванням її зумовленості політичними, соціально-економічними та культурно-освітніми трансформаціями суспільства, а також впливом провідних педагогічних ідей і діяльності визначних особистостей. Історико-педагогічний аналіз сприяє осмисленню як позитивних педагогічних практик, що сприяли зміцненню здоров'я учнів, так і тих, що потребували вдосконалення чи заміни в різні історичні періоди. Історико-педагогічний підхід дає змогу встановити закономірності інтеграції здоров'язбережувального компонента в освітній процес. Дослідження свідчать, що становлення системи формування культури здоров'я школярів відбувалося паралельно з розвитком ідей гуманізації освіти, особистісно орієнтованого навчання та компетентнісного підходу [3]. В історичній ретроспективі предмети фізичного виховання й основ здоров'я поступово трансформувалися від суто нормативного до особистісно-розвивального формату, спрямованого на формування мотивації до активного способу життя та усвідомленої відповідальності за власне здоров'я.

Антрополого-гуманістичний підхід розглядає людину як унікальну, неповторну істоту з необмеженим потенціалом особистісного зростання, самовдосконалення та розвитку власного здоров'я, акцентує увагу на гуманістичній сутності культури здоров'я та її спрямованості на гармонійний розвиток особистості. Згідно із цим підходом, формування культури здоров'я полягає у розвитку в школярів власних внутрішніх мотивів та ціннісних орієнтацій, що забезпечують гармонійний розвиток і здатність до саморегуляції (самообслуговування, ухвалення відповідальних рішень щодо здоров'я). Формування культури здоров'я в межах цього підходу передбачає:

- розвиток позитивної «Я-концепції»;
- формування відповідальної позиції щодо власного здоров'я;
- стимулювання внутрішньої мотивації до фізичної активності;
- розвиток саморегуляції та рефлексії [13].

Культурологічний підхід передбачає розкриття взаємозв'язку і взаємовпливу культури та здоров'я, культури й освіти, а також створює можливості для формування культури здоров'я школярів на засадах загальнолюдських цінностей, універсальних способів пізнання і самопізнання та гуманістичних технологій розвитку й саморозвитку особистості. У межах культурологічного підходу здоров'я розглядається не лише як фізичний стан, а й як

соціокультурний конструкт, який формується під впливом культурних практик, соціальних уявлень і культурних орієнтирів (наприклад, спортивні традиції, культурні норми харчування, поведінкові моделі тощо) [14]. Школа постає культурним простором трансляції здоров'язбережувальних цінностей, де освітній процес стає механізмом соціалізації учнів через формування відповідних норм поведінки, світоглядних орієнтирів і способу життя.

Аксіологічний підхід визначає людину та її здоров'я як найвищі соціальні цінності, відповідно, процес формування культури здоров'я орієнтується на свідомий і обґрунтований вибір світоглядних, загальнолюдських і національних ціннісних орієнтирів із їх інтеграцією в особистісну структуру школяра. У межах цього підходу досягнення здорового стану тіла та психіки взаємопов'язане з розвитком морально-етичних, світоглядних і гуманістичних цінностей, що формують здатність школяра відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [2]. Аксіологічний підхід доповнює культурологічний, акцентуючи на формуванні ціннісного ставлення до здоров'я як до стратегічного життєвого ресурсу. Інтеріоризація цінностей здорового способу життя відбувається через:

- системну інтеграцію тематики здоров'я в різні навчальні дисципліни;
- створення здоров'язбережувального освітнього середовища;
- педагогічну підтримку особистісного вибору школяра [11].

Із позицій аксіології саме внутрішня прийнятність цінності здоров'я визначає стабільність поведінкових моделей школярів у довготривалій перспективі.

Сучасні дослідження також підкреслюють ефективність інноваційних технологій, зокрема інтерактивних методів навчання, тренінгових програм, цифрових ресурсів та гейміфікації, що сприяють підвищенню мотивації школярів і закріпленню здорових поведінкових моделей.

Таким чином, окреслені методологічні підходи забезпечують цілісне теоретичне підґрунтя для дослідження й практичної реалізації процесу формування культури здоров'я школярів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз світових та національних наукових джерел засвідчує, що формування культури здоров'я школярів є багатокомпонентним процесом, який потребує системної інтеграції педагогічних підходів, створення сприятливого освітнього середовища та розвитку здоров'язбережувальної компетентності. Ефективність цього процесу забезпечується поєднанням системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів, а також упровадженням цілісних шкільних програм, орієнтованих на формування відповідального ставлення учнів до власного здоров'я.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з розробленням інструментарію моніторингу рівня сформованості культури здоров'я школярів, удосконаленням моделей міжсекторальної взаємодії та експериментальною перевіркою ефективності комплексних здоров'язбережувальних програм у закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Базильчук В., Базильчук О., Мозолюк О. Формування культури здоров'я у школярів засобами фізичної культури як пріоритетний напрям в освітньому середовищі. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 2. С. 130–134. <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.18>
2. Білик, Н. І., Ярошенко, Т. І. Здорова школа – здорова родина громади у рамках реалізації Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я». *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 4(223). С. 50–58. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(223\)-50-58](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(223)-50-58)
3. Бровко І. І. Особливості формування культури здоров'я учнів у сучасних умовах. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 66 с.
4. Галій А. І. Актуальні питання методики викладання дисципліни «Основи здоров'я» в загальноосвітній школі. *Європу єднеє здорове майбутнє* : крос-форум в межах програми Президента України «Здорова Україна». Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. С. 39–43.
5. Єжова О. О., Беседіна А. А., Бережна Т. І. Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика : монографія / за заг. ред. О. О. Єжової. Суми : Сумський державний університет, 2016. 288 с.
6. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Суми : МакДен, 2011. 412 с.
7. Єрмакова Т. С. Формування культури здоров'я школярів у Польщі: теорія і практика : монографія. Харків : Printhouse, 2016. 464 с.
8. Кириленко С. В., Михайлов О. М., Сергієнко В. П. Школа культури здоров'я: від сьогодення до майбутнього : навчально-методичний посібник. Київ ; Чернівці : Букрек, 2012. 384 с.
9. Ляхова І. М. Формування культури здоров'я учнів (теоретичний і здоров'яформувальний аспекти). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15*. 2019. Вип. 7. С. 54–59.
10. Шаповалова Т. Г. Методика навчання валеології, основ здоров'я та безпеки життєдіяльності в початковій школі : навчально-методичний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2012. 180 с.
11. Bentley T., Hopkins D., Jackson D. Developing a network perspective. Establishing a Network of Schools. *Networked Learning Communities*. 2005. 12 p.
12. Better schools through health: learning from practice. Case studies of practice presented during the Third European Conference on Health Promoting Schools / G. Buijs et al. Vilnius: Kriventa, 2009. 119 p.
13. Biruny D. H., Salsabila I. The application of a Humanistic approach to health care and education. *Amca Journal of Community Development*. 2021. Vol 1, No 1. P. 9–12. <https://doi.org/10.51773/ajcd.v1i1.22>
14. Montenegro, C., Green, J. Engagement and qualitative sociology in health research: proximal, but incongruent. *Social Theory & Health*. 2025. Vol. 23. <https://doi.org/10.1057/s41285-025-00231-y>

15. Smith C., Goss H. R., Issartel J., Belton S. Health literacy in schools? A systematic review of health-related interventions aimed at disadvantaged adolescents. *Children*. 2021. Vol. 8, № 3. Art. 176. <https://doi.org/10.3390/children8030176>

16. World Health Organization; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Making every school a health-promoting school: global standards and indicators. Geneva, 2021. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240025059>

Lahorzhevskiy I. A.

*Postgraduate Student at the Department of Theory and Methodology
of Physical Education*

*Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskiy, Ukraine*

E-mail: sofkd23.lahorzhevskiy@kpnu.edu.ua

ORCID: 0009-0001-8594-0645

Aliexsieiev O. O.

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,

*Associate Professor at the Department of Sport and Sport Games
Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University*

Kamianets-Podilskiy, Ukraine

E-mail: alieksieiev@kpnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-6950-4413

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF HEALTH CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS: A REVIEW OF GLOBAL AND NATIONAL RESEARCH

Abstract

The article presents a comprehensive analysis of global and national scholarly approaches to the formation of health culture among schoolchildren in general secondary education institutions. The relevance of the issue is caused by the growing psycho-emotional burden on children and adolescents, the decline in their level of physical activity, the spread of harmful habits, as well as general social risks affecting the physical, mental, and social well-being of young people. In contemporary educational policy, the preservation and strengthening of children's health are defined as key priorities of state strategies and international initiatives, which entail updating educational content, implementing health-preserving technologies, and creating a safe educational environment.

The article elucidates the essence of the concepts of «health» and «health culture», the latter being interpreted as an integral personal characteristic that encompasses knowledge about health, a system of value orientations, motivational attitudes, and practical skills aimed at maintaining and enhancing physical, mental, social, and spiritual well-being. It is emphasized that the formation of health culture constitutes a purposeful pedagogical process directed at developing a responsible attitude of students toward their own health, fostering health-preserving competence, and acquiring personal experience of healthy behavior.

The main objectives of this process are identified as follows: the development of a system of knowledge regarding healthy lifestyles and safe behavior; the cultivation of motivation for physical activity and self-improvement; the acquisition of health-preserving experience with consideration of students' individual characteristics; and the application of acquired knowledge and skills in everyday life. Particular attention is paid to the role of physical education as a significant factor in strengthening health, increasing physical capacity, and shaping positive motivation toward an active lifestyle.

Within the scope of the study, leading methodological approaches to the formation of health culture among schoolchildren are characterized, including systemic, personality-oriented, activity-based, competence-based, cultural, axiological, anthropological-humanistic, historiographical, and historical-pedagogical approaches. The importance of the holistic approach, which involves integrating health-preserving activities into all spheres of school functioning and fostering partnership interaction with families and communities, is highlighted. The study also emphasizes the significance of developing health literacy as a factor in informed health-related decision-making.

The synthesis of the analytical findings demonstrates that the effectiveness of forming schoolchildren's health culture is ensured by the systematic integration of pedagogical approaches, the creation of a supportive educational environment, the preparation of teachers for implementing health-preserving technologies, and the introduction of innovative forms and methods of instruction.

***Key words:** scientific approaches, health culture, schoolchildren, general secondary schools, European Network of Health Promoting Schools.*

References

1. Bazylchuk, V., Bazylchuk, O., & Mozoliuk, O. (2023). Formuvannia kultury zdorovia u shkoliariv zasobamy fizychnoi kultury yak pryoritetnyi napriamok v osvithnomu seredovyshchi [Formation of health culture among school students by means of physical culture as a priority direction in the educational environment]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 2, 130–134. <https://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.18> [in Ukrainian].

2. Bilyk, N. I., & Yaroshenko, T. I. (2025). Zdorova shkola – zdorova rodyna hromady u ramkakh realizatsii Ukraino-shveitsarskoho proiektu «Diiemo dlia zdorovia» [Healthy school – healthy community family within the framework of the Ukrainian-Swiss project «Act for Health»]. *Image of the Modern Educator*, 4 (223), 50–58. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(223\)-50-58](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(223)-50-58) [in Ukrainian].

3. Brovko, I. I. (2023). Osoblyvosti formuvannia kultury zdorovia uchniv u suchasnykh umovakh [Peculiarities of forming students' health culture in modern conditions]. Kryvyi Rih: KDPU [in Ukrainian].
4. Hali, A. I. (2022). Aktualni pytannia metodyky vykladannia dystsypliny «Osnovy zdorovia» v zahalnoosvitnii shkoli [Current issues of teaching the discipline «Fundamentals of Health» in secondary school]. In Yu. D. Boichuk (Ed.). *Europe united by a healthy future: Cross-forum within the program of the President of Ukraine «Healthy Ukraine»* (pp. 39–43). Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody [in Ukrainian].
5. Yezhova, O. O., Biesiedina, A. A., & Berezhna, T. I. (2016). Shkoly zdorovia u krainakh Skhidnoi Yevropy: teoriia i praktyka [Health-promoting schools in Eastern Europe: Theory and practice]. Ed. O. O. Yezhova. Sumy: Sumy State University [in Ukrainian].
6. Yezhova, O. O. (2011). Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia v uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of value attitude toward health among students of vocational education institutions]. Sumy: MakDen [in Ukrainian].
7. Yermakova, T. S. (2016). Formuvannia kultury zdorovia shkoliariv u Polshchi: teoriia i praktyka [Formation of school students' health culture in Poland: Theory and practice]. Kharkiv: Printhouse [in Ukrainian].
8. Kyrylenko, S. V., Mykhailov, O. M., & Serhiienko, V. P. (2012). Shkola kultury zdorovia: vid sohodennia do maibutnoho [School of health culture: From present to future]. Kyiv; Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
9. Liakhova, I. M. (2019). Formuvannia kultury zdorovia uchniv (teoretychni i zdoroviaformuvalnyi aspekty) [Formation of students' health culture (theoretical and health-forming aspects)]. *Scientific Journal of Drahomanov National Pedagogical University. Series 15: Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture*, 7, 54–59 [in Ukrainian].
10. Shapovalova, T. H. (2012). Metodyka navchannia valeologii, osnov zdorovia ta bezpeky zhyttiediialnosti v pochatkovii shkoli [Methods of teaching valeology, fundamentals of health and life safety in primary school]. Berdiansk: BDPU [in Ukrainian].
11. Bentley, T., Hopkins, D., & Jackson, D. (2005). Developing a network perspective. *Networked Learning Communities*, 12 p. [in English].
12. Buijs, G., Jociutė, A., Paulus, P., & Simovska, V. (2009). Better schools through health: Learning from practice. Case studies of practice presented during the Third European Conference on Health Promoting Schools. Vilnius: Kriventa [in English].
13. Biruny, D. H., & Salsabila, I. (2021). The application of a humanistic approach to health care and education. *Amca Journal of Community Development*, 1 (1), 9–12. <https://doi.org/10.51773/ajcd.v1i1.22> [in English].
14. Montenegro, C., & Green, J. (2025). Engagement and qualitative sociology in health research: Proximal, but incongruent. *Social Theory & Health*, 23. <https://doi.org/10.1057/s41285-025-00231-y> [in English].
15. Smith, C., Goss, H. R., Issartel, J., & Belton, S. (2021). Health literacy in schools? A systematic review of health-related interventions aimed at disadvantaged adolescents. *Children*, 8(3), Article 176. <https://doi.org/10.3390/children8030176> [in English].
16. World Health Organization, & United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2021). Making every school a health-promoting school: Global standards and indicators. Geneva: WHO. Retrieved from <https://www.who.int/publications/item/9789240025059> [in English].



Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 02.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026